

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

з науково-методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов

“ 11 ” 09 20 19 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

для студентів 2 курсу

галузі знань 02 Культура і мистецтво

спеціальності 024 Хореографія

освітнього рівня першого (бакалаврського)

освітньо-професійної програми 024.00.01 Хореографія

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 0964/19
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)

« » 20 19 р.

Київ - 2019

Розробники:

Медвідь Т.А., кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри хореографії;

Викладачі: Медвідь Т.А., кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри хореографії.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри хореографії

Протокол від 29.08.2019 р. № 8

Завідувач кафедри Медвідь Т.А

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 024.00.01
Хореографія (за видами) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 29.08. 2019 р.

Гарант освітньої професійної програми Медвідь Т.А

Робочу програму перевірено _____

Заступник директора Таранник А.О.

Пролонговано:

На 20__/20__ н.р _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__

На 20__/20__ н.р _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__

На 20__/20__ н.р _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__

На 20__/20__ н.р _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__

1. Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни за формами навчання
	Денна
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	3 / 90 год.
Курс	2
Семестр	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	10
Самостійна робота	18
Форма семестрового контролю	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Процес формування висококваліфікованих фахівців хореографічного мистецтва передбачає вивчення цілого ряду загальноосвітніх і професійних дисциплін, серед яких одне з провідних місць належить комплексній дисципліні «Історія мистецтв», одним зі змістових модулів якої є «Історія хореографічного мистецтва».

Центральне місце у комплексі підходів викладання курсу "Історія хореографічного мистецтва" є не тільки вивчення досягнень в області хореографії, а й суцільна концепція людини, духовний зміст її існування, який відображено засобами хореографії.

Курс «Історія хореографічного мистецтва» включає такі розділи "Історія Західноєвропейського хореографічного мистецтва від витоків до епохи Романтизму" (2 семестр), "Історія російського балетного мистецтва", "Історія українського

хореографічного мистецтва", "Розвиток хореографії на сучасному етапі" (3 семестр), і вивчає питання, пов'язані зі становленням та етапами розвитку хореографічного мистецтва.

Мета курсу – ознайомити студентів з історичними аспектами розвитку хореографічного мистецтва, сформувати в нього готовність та здатність до самостійного засвоєння історичного матеріалу та аналізу хореографічних творів.

Третій семестр передбачає вивчення таких розділів: «Історія російського балетного мистецтва», «Історія українського хореографічного мистецтва» та «Розвиток хореографії на сучасному етапі».

Завдання курсу:

- *теоретичні* - вивчення загальних закономірностей та особливостей розвитку хореографічного мистецтва України, Росії та сучасного мистецтва світу, його становлення та етапи розвитку;
- *практичні* - вивчення хореографічної діяльності українських, російських, європейських та американських видатних балетмейстерів.

У результаті вивчення дисципліни «Історія хореографічного мистецтва» студенти здобувають наступні компетентності:

Загальні компетентності:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- Здатність бути критичним і самокритичним;
- Здатність здійснювати ефективний комунікативний процес.

Фахові компетентності:

- Здатність усвідомлювати роль культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин;
- Здатність аналізувати основні етапи, виявляти закономірності історичного розвитку мистецтв, стильові особливості, види і жанри, основні принципи координації історико-стильових періодів світової художньої культури;

- Здатність розуміти теорію та практику хореографічного мистецтва, усвідомлювати його як специфічне творче відображення дійсності, проектування художньої реальності в хореографічних образах;

- Здатність оперувати професійною термінологією в сфері фахової хореографічної діяльності (виконавської, викладацької, балетмейстерської та організаційної);

- Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків для забезпечення освітнього процесу в початкових мистецьких та позашкільних навчальних закладах;

- Здатність використовувати інтелектуальний потенціал, професійні знання, креативний підхід до розв'язання завдань та вирішення проблем в сфері професійної діяльності;

- Здатність сприймати новітні концепції, усвідомлювати багатоманітність сучасних танцювальних практик, необхідність їх осмислення та інтегрування в актуальний контекст з врахуванням вітчизняної та світової культурної спадщини;

- Здатність збирати, обробляти, аналізувати, синтезувати та інтерпретувати художню інформацію з метою створення хореографічної композиції;

- Здатність використовувати і розробляти сучасні інноваційні та освітні технології в галузі культури і мистецтва.

Програма побудована згідно вимогам кредитно-модульної системи.

Навчання з дисципліни «Історія хореографічного мистецтва» відбувається у формі лекційних занять, семінарських занять, самостійних робіт та модульних контрольних робіт.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні вміти:

- Володіти знаннями в галузі історії мистецтв і використовувати їх з метою визначення виразально-зображальних засобів відповідно до стилю, виду, жанру хореографічного проекту;

- Визначати хореографію як мистецький феномен, розрізняти основні тенденції її розвитку, класифікувати види, напрямки, стилі хореографії;

- Володіти термінологією хореографічного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом;
- Визначати місце хореографії в системі міждисциплінарних зв'язків з метою ствердження національної самосвідомості та ідентичності;
- Сприймати інформацію, творчо її переосмислювати та застосовувати в процесі виробничої діяльності;
- Застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності відповідно до конкретних виробничих обставин.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійні
		Лекції	Практичні	Семінарське	
I Змістовий модуль. Історія російського балетного театру					
Тема 1. Формування російського балетного театру.	10	2	-	4	2
Тема 2. Російський балетний театр ХІХ-ХХ ст.	8	4	-	2	4
Модульний контроль	2				
II Змістовий модуль. Історія українського хореографічного мистецтва					
Тема 1. Становлення професійного українського балетного театру (кін. ХVІІІ – поч. ХХ ст.)	8	2	-	2	2
Тема 2. Український балетний театр ХХ – ХХІ століття.	6	2	-	2	4
III Змістовий модуль. Розвиток хореографії на сучасному етапі					
Тема 1. Творча діяльність балетмейстерів-модерністів.	8	2	-	2	2
Тема 2. Хореографічне мистецтво доби Постмодерну.	6	2	-	2	4
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
Разом за 3 семестр	60	14	-	14	18

5. Програма навчальної дисципліни

I змістовий модуль. Історія російського балетного театру

Тема № 1: Формування російського балетного театру.

Лекційний модуль:

Тема: Російський балетний театр від витоків до кінця ХVІІІ ст..

План:

1. Народні витoki російського балету
2. Початок балетної освіти в Росії.
3. Утвердження балетного жанру.

Семінарський модуль:

Тема: Балетний театр початку ХІХ ст..

План:

1. Вальберх – перший російський балетмейстер.
2. Творчість Шарля Луї Дідло.
3. Московський балет початку XIX ст..

Тема: Епоха Романтизму в російському балеті.

План:

1. Петербурзька сцена 1830-х років.
2. Тальоні в Росії.
3. Балети «Жизель» та «Сільфіда».
4. Московська сцена 1830-1840-х рр.

Модуль самостійної роботи:

1. Опрацювання літературних та інформаційних джерел.
1. Поглиблення тем лекційного модулю.

Тема № 2: Російський балетний театр XIX-XX ст.

Лекційний модуль:

Тема: Російський балетний театр другої половини XIX ст..

План:

1. Криза балетного романтизму.
2. Маріус Петіпа і балетний театр другої половини XIX ст.
3. Лев Іванов та сподвижники Петіпа.

Тема: Російський балет на початку XX ст.

План:

1. Академісти та реформатори балетного мистецтва.
2. Стан московського балету на поч. XX ст.
3. Петербурзький балет поч. XX ст.
4. «Російські сезони».

Семінарський модуль:

Тема: Видатні діячі російського балетного мистецтва XX ст.

План:

1. Ф.В. Лопухов – видатний танцівник, балетмейстер, педагог і теоретик танцю.
2. Творчість К.Я.Голейзовського.

3. Балетмейстер Р.Захаров.
4. Творчсть Л.М.Лавровського.

Модуль самостійної роботи: зробити конспект з тем:

- пошуки та відкриття Ю.Григоровича
- реформаторська діяльність М.Фокіна.
- творчість М.Плісецької
- мистецтво О.Лепешинської.
- видатна балерина Г.Уланова.
- творче життя А.Павлової.
- лірико-драматичний танцівник К.Сергеев.
- народний артист В.Васильєв.
- творчість танцівниці Є.Максимової.

II Змістовий модуль. Історія українського хореографічного мистецтва

Тема № 1: Становлення професійного українського балетного театру (кін. XVIII – поч.. XX ст.).

Лекційний модуль:

***Тема:* Початок формування та передумови народження професійного українського балетного театру (кін. XVIII – поч.. XX ст.)**

План:

1. Вплив кріпацьких театрів на розвиток українського балетного театру.
2. Творча діяльність М.Соболя та його танцювальної групи.
3. Творчість О.Соболя.

Семінарський модуль:

***Тема:* «Передумови формування національного репертуару».**

1. Концертна діяльність тріо «Орбелбол» та групи «Курінь».
2. Експериментальна робота перших українських балетмейстерів.
3. Творче кредо В.Верховинця.

Модуль самостійної роботи:

4. Опрацювання літературних та інформаційних джерел.
5. Поглиблення тем лекційного модулю.

Тема № 2: Український балетний театр ХХ-ХХІ ст.

Лекційний модуль:

Тема: Становлення національної школи класичного танцю.

План:

6. Нові теми, ідеї та образи на українській балетній сцені.
7. «Лілея» - український національний балет.
8. Український балетний театр в роки Великої Вітчизняної війни. Інтенсивні пошуки П.Вірського.
9. Постановки В.Вронського, М. Трегубова.
10. Оригінальні шукання молодих хореографів А.Шекери, Г.Майорова.

Семінарський модуль:

Тема: Втілення українських літературних образів на балетних сценах України.

План

1. Балетна інтерпретація драми-феєрії Лесі Українки «Лісова Пісня».
2. Шевченківські образи на балетній сцені: «Лілея».
3. Балетні вистави на літературній основі: «Сойчине крило», «Сорочинський ярмарок», «Тіні забутих предків», «Досвітні вогні».

Модуль самостійної роботи: зробити конспект з тем:

- проблеми і практика українського балетного театру в роки перші роки незалежності.
- міжнародне визнання українського балетного театру та його майстрів.
- значення міжнародного конкурсу «Серж Лифар де ля данс» для розвитку українського і світового хореографічного мистецтва.
- нові теми та образи на сценах сучасних оперно-балетних театрів.
- видатні балетмейстери, постановники, виконавці українського балетного театру.
- оригінальні шукання молодих хореографів А.Шекери, Г.Майорова.

Розвиток хореографії на сучасному етапі

Тема № 1: Творча діяльність балетмейстерів-модерністів.

Лекційний модуль:

Тема: Витоки модерної хореографії.

План:

1. Теорія Ф. Дельсарта. Система Е.Жака-Далькроза.
2. Німеччина – центр становлення експресивного танцю.
3. Стилiстичні особливості лексики американського модерну.

Семінарський модуль:

Тема: Неокласичний танець та модерн-танець в творчості балетмейстерів ХХ – ХХІ століття.

План:

1. Паралелі та розбіжності танцю Ролана Петі та Моріса Бежара.
2. Джордж Баланчин – засновник неокласичної хореографії.
3. Творчість європейських балетмейстерів-модерністів.
4. Творчість американських балетмейстерів-модерністів.

Модуль самостійної роботи:

1. Опрацювання літературних та інформаційних джерел.
2. Поглиблення тем лекційного модулю.

Тема № 2 : Хореографічне мистецтво доби Постмодерну

Лекційний модуль:

Тема: Розвиток хореографії постмодерну

План:

3. Постмодернізм в мистецтві.
4. Функції танцю епохи постмодерн.
5. Зв'язок хореографії постмодерна з іншими видами мистецтва.
6. Контемперарі Буто – танець «темряви».

Семінарський модуль:

Тема: Творчі експерименти хореографів-постмодерністів

План:

1.	Відвідування лекційних занять	1	3	3	2	2	2	2
2.	Відвідування семінарських занять	1	3	3	2	2	2	2
3.	Робота на семінарських заняттях	10	3	30	2	20	2	20
4.	Виконання самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10
5.	Виконання модульної роботи	25	1	25	-	-	1	25
				71		34		59
Максимальна кількість балів за 3 семестр: $71 + 34 + 59 = 164$								

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I. Історія російського балетного театру		
Тема 1. Формування російського балетного театру.	1. Опрацювання літературних та інформаційних джерел. 2. Поглиблення тем лекційного модулю.	5
Тема 2. Російський балетний театр XIX-XX ст.	зробити конспект з тем: - пошуки та відкриття Ю.Григоровича - реформаторська діяльність М.Фокіна. - творчість М.Плісецької - мистецтво О.Лепешинської. - видатна балерина Г.Уланова. - творче життя А.Павлової. - лірико-драматичний танцівник К.Сергеев. - народний артист В.Васильєв. - творчість танцівниці Є.Максимової.	5
Змістовий модуль II. Історія українського хореографічного мистецтва		
Тема 1. Становлення професійного українського балетного театру (кін. XVIII – поч.. XX ст.)	1. Опрацювання літературних та інформаційних джерел. 2. Поглиблення тем лекційного модулю.	5
Тема 2. Український балетний театр XX – XXI століття.	зробити конспект з тем: - проблеми і практика українського балетного театру в роки перші роки незалежності. - міжнародне визнання українського балетного театру та його майстрів. - значення міжнародного конкурсу «Серж	5

	<p>Лифар де ля данс» для розвитку українського і світового хореографічного мистецтва.</p> <ul style="list-style-type: none"> - нові теми та образи на сценах сучасних оперно-балетних театрів. - видатні балетмейстери, постановники, виконавці українського балетного театру. - оригінальні шукання молодих хореографів А.Шекери, Г.Майорова. 	
Змістовий модуль III. Розвиток хореографії на сучасному етапі		
Тема 1. Творча діяльність балетмейстерів-модерністів.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання літературних та інформаційних джерел. 2. Поглиблення тем лекційного модулю. 	5
Тема 2. Хореографічне мистецтво доби Постмодерну.	<p style="text-align: center;">зробити конспект з тем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спорідненість та відмінність хореографії модерн та постмодерн. - джаз-танець як один з популярних напрямів в системі сучасної хореографії. - нові форми хореографії та взаємовідносини танцівників з глядачем (прийом хеппінінга). - сучасні напрямки танцю в творчості вітчизняних балетмейстерів. - роль сучасних авторських колективів в пропаганді і розвитку хореографічного мистецтва країн СНД. 	5
<i>Разом: 18 год.</i>	<i>Разом: 30 балів.</i>	

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульна контрольна робота №1

Форма: письмова робота. Максимальна кількість балів 25.

Орієнтовний перелік запитань:

1. Пошуки та відкриття Ю.Н. Григоровича.
2. Оригінальність творчості балетмейстера О.Горського.
3. Народження симфонічного балету.
4. Єдність музики, живопису та балету на початку ХХ-го ст. Звернення до не балетної музики.
5. Російський балет перед Великою Жовтневою соціалістичною революцією.
6. Розвиток реалістичних тенденцій в російському балеті.
7. Криза балетного романтизму.

8. Виникнення романтичного балету в Росії.
9. «Російські сезони» С.П. Дягілева в Парижі.
10. Яскрава артистична індивідуальність Майї Плисецької, Галини Уланової та Катерини Максимової.
11. Російський балет в період Вітчизняної війни 1812 року.
12. Реформаторська діяльність балетмейстера М.Фокіна.
13. Розвиток сюжетного балету в Росії другої половини XVIII ст..
14. Народні витоки російського балету. Мистецтво скоморохів та народний театр.
15. Початок формування балетного театру в Росії.
16. Початок балетної освіти в Петербурзі та Москві.
17. Маріус Петіпа та балетний театр другої половини XIX ст..
18. Виникнення придворного театру початку XVIII ст.. в Росії.
19. Історична тема в радянському російському балеті.
20. І.Вальберх – перший російський балетмейстер.
21. Московський та Петербурзький балет кінця XVIII ст..
22. Внесок А.Я.Ваганової в розвиток російського балетного мистецтва.
23. Московський балет початку XIX ст.. Відкриття Великого театру.
24. Радянський артист, педагог та балетмейстер А.М. Мессерер.

Модульна контрольна робота №2

Форма: письмова робота. Максимальна кількість балів 25.

Орієнтовний перелік запитань:

1. Народження першого національного балету за творами Т.Г.Шевченка «Лілея»
2. Перші героїчні балети українських композиторів.
3. Творчий шлях на українській сцені балетмейстерів В.Вронського та Г.Березової.
4. Державний академічний театр опери і балету ім.Т.Г.Шевченка. (Національна опера України).
5. Передісторія виникнення українського балетного театру. Значення кріпацьких театрів в розвитку професійного балетного театру.
6. Творчий шлях Павла Вірського.

7. Втілення українських літературних образів на балетних сценах України.
8. Становлення національної школи класичного танцю. Нові теми, ідеї та образи на українській балетній сцені.
9. Перші кроки професійних балетних колективів України.
10. Балет «Лісова Пісня» - новий етап на шляху утвердження реалізму на українській сцені.
11. Український балетний театр в 20-50 рр. ХХ ст..
12. Творчі шукання А.Шекери та Г.Майорова на українській балетній сцені.
13. Донецький академічний театр опери та балету.
14. Концертна діяльність тріо «Орбелбол» та групи Курінь. Початок творчої діяльності Л.Чернишової.
15. Творчий шлях Василя Верховинця.
16. Творча діяльність М.Трегубова на українській балетній сцені.
17. Творча діяльність українського балетмейстера С.Сергеєва.
18. Український балетний театр в 60-80 роки ХХ ст.

Критерії оцінювання МК №1, 2

25 балів – Студент володіє теоретичним матеріалом в повному обсязі, вміє аналізувати та систематизувати набуті знання в конкретно поставлених завданнях, навести приклади.

20 балів – Студент володіє теоретичним матеріалом, але не в повному обсязі, вміє аналізувати та систематизувати набуті знання в конкретно поставлених завданнях, навести приклади.

10 балів – Студент розуміє і сприймає навчальний матеріал, може дати повну і логічну відповідь, але йому бракує власних висновків.

0 – Студент не відповів на запитання.

6.4 Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90-100

Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

6.5 Навчально-методична карта дисципліни «Історія хореографічного мистецтва»

Разом: **60 год.**, лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год.,
самостійна робота – 18 год., модульний контроль – 4 год., семестровий контроль – 10 год.

Модулі	І Змістовий модуль		II Змістовий модуль		III Змістовий модуль	
Назва модуля	Історія російського балетного театру		Історія українського хореографічного мистецтва		Розвиток хореографії на сучасному етапі	
Кількість балів за модуль	<i>71 бал</i>		<i>34 бали</i>		<i>59 балів</i>	
Теми	Тема 1	Тема 2	Тема 1	Тема 2	Тема 1	Тема 2
Лекційні заняття	Формування російського балетного театру	Російський балетний театр XIX – XX ст.	Становлення професійного українського балетного театру (кін. XVIII – поч. XX ст.)	Український балетний театр XX – XXI століття	Творча діяльність балетмейстерів-модерністів	Хореографічне мистецтво доби Постмодерну
	<i>відвідування – 1 бал всього – 1 бал</i>	<i>відвідування – 1 бал всього – 2 бали</i>	<i>відвідування – 1 бал всього – 1 бал</i>	<i>відвідування – 1 бал всього – 1 бал</i>	<i>відвідування – 1 бал всього – 1 бал</i>	<i>відвідування – 1 бал всього – 1 бал</i>
Семінарські заняття	Формування російського балетного театру	Російський балетний театр XIX – XX ст.	Становлення професійного українського балетного театру (кін. XVIII – поч. XX ст.)	Український балетний театр XX – XXI століття	Творча діяльність балетмейстерів-модерністів	Хореографічне мистецтво доби Постмодерну
	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 22 бали</i>	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 11 балів</i>	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 11 балів</i>	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 11 балів</i>	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 11 балів</i>	<i>відвідування – 1 бал 10 балів за роботу всього – 11 балів</i>
Самостійна робота	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота №1 <i>(25 балів)</i>		Модульна контрольна робота №2 <i>(25 балів)</i>			

7.Рекомендовані джерела.

Основна література:

1. Бахрушин Ю.А. История русского балета. - Москва, 1977.
2. Ванслов В.В. Статьи о балете. - Л., 1980.
3. Габович М.М. Душой исполненный полет: Об искусстве балета - Москва, 1966.
4. Красовская В.М. Западноевропейский балетный театр. Очерки истории. - Л., 1979.
5. Пасютинская В.М. Волшебный мир танца. - Москва: Просвещение, 1985.
6. Худеков С.Н. История танцев. - Москва, 1984.
7. Зльяш Н. Образы танца. - М., 1970.
8. Чепалов, О.І. Хореографічний театр Західної Європи ХХст. [Текст]: монографія / О.І.Чепалов; Харк.держ.акад.культури. – Х.:ХДАК, 2007. – 344с.
9. Суриц Е. Хореографическое искусство 1920-х годов. – М., 1979.
10. Энциклопедии: «Балет» М., 1981. «Русский балет». – М. 1997.
11. Станішевський Ю. Балетний театр України : 225 років історії / Ю.Станішевський.- К.: Музична Україна, 2003. – 440 с.: іл.
12. Станішевський Ю.О. Танцювальне мистецтво України в іменах і датах / Ю.О. Станішевський // Хореографічне мистецтво України у персоналіях: хореографи, артисти балету, композитори, диригенти, лібретисти, критики, художники: бібліографічний довідник. – К.: [б.и.], 1999. – 223 с.

Додаткова література:

1. Айседора: Гастроли в России. Сб. статей. – М., 1992.
2. Бежар М. Мгновение в жизни другого. Кн. 1, 2. – М., 1998.
3. Вальберх И. Из архива балетмейстера – М-Л., 1948.
4. Волинский А. Книга ликований. – М., 1992.
5. Гаевский В. Дивертисмент. – М., 1981.
6. Глушковский А. Воспоминания балетмейстера – Л-М.,1940.
7. Григорьев С. Балет Дягилева. – М., 1993.